

Hayvancılık Bilgi Notu

A) Hayvancılık Sektörüne Genel Bakış

Hayvancılık sektörü Somali ekonomisinin temel taşıdır, hayati geçim kaynakları sağlamak ve ülkenin gıda güvenliğine ve ihracat gelirlerine önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır.

1991 sonrası iç çatışmanın çalkantılı etkilerine rağmen, bu sektör önemli ölçüde dirençli olmaya devam etmiş ve geçim kaynakları, gıda güvenliği ve döviz gelirleri için önemli bir kaynak görevi görmüştür.

Hayvancılık sektöründe kadınların aktif katılımı önemlidir. Sektör, özünde üretime, katma değere ve döviz birikimine büyük ölçüde katkı sağlamaktadır.

Somaliland'te Berbera, Puntland bölgesinde Bossaso, Jubaland'te Kismayo ve Başkent Mogadişu'daki önemli limanlar aracılığıyla kolaylaştırılan hayvancılık ticareti, hükümetler için hayati bir gelir kaynağı olmakta bütçelerini desteklemede ve temel kamu hizmetlerini desteklemede kritik bir rol oynamaktadır. Sektör, yurtiçinde özellikle kadınlar için önemli istihdam fırsatları yaratmaktadır. Kadınlar, et satışı, süt üretiminin yanı sıra kemik mücevher gibi yan ürünlerin işlenmesinde yer alarak hayvancılık ticaretinin ayrılmaz bir parçası konumundadır. Sektör aynı zamanda yerel topluluklar için gıda ve beslenme güvenliğini de artırmaktadır.

Savaş sonrası zorluklarla karşılaşmasına rağmen, sektör büyümeye devam etmiştir. Yüksek alım oranları ve genişleyen ihracat faaliyetleri ile daha fazla gelişme potansiyeli göstermektedir. Sektörün zorlu koşullar altında bile uyum sağlama ve gelişme kapasitesi göz önünde bulundurulmalıdır.

Özetle hayvancılık sektörü, kadınların önemli katkılarıyla desteklenen, dinamik ticaret ağlarıyla sürdürülen, sosyoekonomik istikrarı ve kalkınmayı yönlendirmede Somali ekonomisinin dayanıklı bir ayağı olarak ortaya çıkmaktadır.

1. Hayvancılık Türleri:

- Sığır: Esas olarak et ve süt için yetiştirilir. Somali sığırları sert iklim koşullarına adapte olmuştur.
- Koyun: Et, yün ve post için yetiştirilir. Koyun çiftçiliği ülke genelinde yaygındır.
- Keçi: Keçiler et, süt ve post için hayati öneme sahiptir. Kurak ve yarı kurak bölgelere adaptasyonları uygundur.
- Deve: Tarihsel olarak Somali'de develer ulaşımın, ticaretin yanı sıra süt ve et üretimi için hayatın çok önemli bir parçasıdır. Develer kurak bölgelerde özellikle önemlidir ve Somali'nin iklimine iyi adapte olmuşlardır. Ayrıca, sosyo-ekonomik hayatın da önemli

bir parçası olagelmış, zenginliğin bir ölçüsü sayılmış ve çeşitli uyuşmazlıklarda tazmin kıstası olarak kabul edilmiştir.

2. Ekonomik Önemi:

- İstihdam: Hayvancılık, özellikle kırsal alanlarda nüfusun büyük bir bölümüne geçim kaynağı sağlamaktadır.
- İhracat: Somali, özellikle Orta Doğu ülkelerine canlı hayvan ve çeşitli pazarlara post ve deri ihraç etmektedir.

B) Hayvancılık Sektörünün Karşılaştığı Zorluklar

Somali'nin hayati önem taşıyan hayvancılık sektörü, istikrarını ve büyüme potansiyelini önemli ölçüde etkileyen birçok kalıcı zorluklarla sınanmaktadır. Bu zorluklar arasında; tekrarlayan kuraklıklar, ihracat yasakları, yetersiz altyapı ile çeşitli sosyo-ekonomik ve çevresel faktörler yer almaktadır.

Somali'nin hayvancılık sektörünün karşı karşıya olduğu en acil zorluklardan biri, başlıca ihracat pazarları olan Suudi Arabistan tarafından uygulanan ve tekrarlayan döngüsel yasaklardır. Bu yasaklar, esas olarak hayvan sağlığı endişeleriyle, 1988'den beri düzensiz olarak uygulanmış ve sektörü ciddi şekilde aksatmıştır. Suudi Arabistan tarafından uygulanan en son hayvancılık yasağı, 2017'den-Mart 2022'ye kadar beş yıldan fazla sürmüştür. 2015 ve 2016'da Somali'nin hayvancılık ihracat kayıtları sırasıyla 5,3 milyon ve 4,7 milyon baş olmuştur ve önemli ve istikrarlı bir büyüme göstermiştir. Ancak 2017'de hayvancılık yasağı, şiddetli kuraklıkla birleşince sektöre büyük oranda zarar vermiştir.

Sonuç olarak, toplam hayvancılık ihracatı 2016'da 4,7 milyon baş hayvan olarak gerçekleşmişken 2017'de 2,8 milyona düşmüş, yaklaşık %40'lık bir kayıp yaşanmıştır. Ülke ekonomisinde yaklaşık %30'luk önemli bir gelir düşüşüne yol açmıştır. Yasaklar ayrıca Somali'nin geleneksel olarak bu etkinlik için büyük miktarda kurbanlık hayvan tedarik etmesi nedeniyle yıllık Hac ziyaretinden elde edilen geliri de sektöre uğratmıştır. Bu yasakların neden olduğu istikrarsızlık, piyasa öngörülebilirliğini zayıflatmakta ve hayvancılık ticaretine bağlı milyonlarca kişinin geçim kaynaklarını tehlikeye atmaktadır. Tekrarlanan döngüsel hayvancılık yasakları ülkeye milyonlarca dolar döviz kaybına mal olmaktadır.

Öte yandan;

- Su Kıtlığı: Sık kuraklıklar, hayvancılık için su bulunabilirliğini azaltmaktadır, bu da sağlıksız bir doğal ortama ve daha düşük üretkenliğe yol açmaktadır. Ayrıca, su kaynaklarına sınırlı erişim, hayvan sağlığını etkileyebilmekte, ölüm oranlarını artırabilmektedir.
- Yem Erişimi: Mera alanlarının aşırı otlatma ve arazi yapısından dolayı bozulması, kaliteli yem ortamını zorlaştırmaktadır.

- Hastalık ve Sağlık Sorunları: Yaygın hastalıklar hayvanlarda, ağız ve ayak hastalığı, küçük ruminant vebası (PPR) ve Newcastle yalancı veba hastalığı bulunmaktadır. Salgınlar üretkenlik ve ticaret üzerinde önemli etkilere yol açabilmektedir.
- Veterinerlik hizmetlerine ve aşılama sınırlı erişim, hastalık sorunlarını daha da kötüleştirebilmektedir.

1. Hayvan Sağlığı ve Hastalık Endişeleri

Somali'nin hayvancılık sektörü, hayvan sağlığı ve hastalık kontrolüyle ilgili önemli zorluklarla boğuşmaktadır. Yetersiz veterinerlik hizmetleri ve hijyen altyapısı, etkili hastalık yönetimini engellemekte ve hayvan popülasyonları arasında bulaşıcı hastalıkların yayılmasını daha da kötüleştirmektedir. Şarbon, brusella ve bulaşıcı plevra pnömonisi gibi hastalıklar, hayvanların sınırlı su kaynakları etrafında toplandığı ve hastalık bulaşmasını kolaylaştıran kuraklık dönemlerinde daha da kötüleşen tehditler oluşturmaktadır. Ticaret yolları boyunca yeterli sağlık testi yapılmadan hayvanları uzun mesafelere taşıma uygulaması, hastalık risklerini daha da artırmaktadır.

Yetersiz karantina tesisleri ve izleme imkanları, bu zorlukları daha da kötüleştirmekte ve sektörün uluslararası hijyen standartlarını karşılama yeteneğini sınırlandırarak pazar erişimini kısıtlamaktadır.

2. İklim Değişikliği Etkileri:

Somali'nin hayvancılık sektörü iklim değişikliğine karşı oldukça savunmasızdır ve sık sık şiddetli kuraklıklar, seller ve diğer aşırı hava olayları yaşanmaktadır. Somali'nin Kuraklık Etkisi ve İhtiyaç Değerlendirme Raporu'na göre, ardışık yağmurlu mevsimlerin ardından gelen 2017 kuraklığı gibi yıkıcı etkiler, yaklaşık 350 milyon ABD doları değerinde hayvansal kayıplara neden olmuştur.

Ayrıca, iklimsel anormallik sadece genel hayvancılık nüfusunu azaltmakla kalmamış, aynı zamanda süt verimlerinin, vücut ağırlıklarının azalmasına ve hastalıkların artmasına neden olmuş ve yaklaşık 1,2 milyar ABD doları ekonomik kayba yol açmıştır. Ortaya çıkan gıda güvensizliği, çoban topluluklarını üreme hayvanlarını satmaya zorlamış ve kırsal nüfusun karşılaştığı ekonomik zorlukları daha da kötüleştirmiştir.

İklim değişikliği geleneksel otlatma düzenlerini bozmuş, su ve meraları olumsuz etkilemiştir, bu da çobanları mera ve su aramak için daha uzun mesafelere göçe zorlamış, hayvan hastalıklarının yayılmasına neden olmuştur.

3. Mevsimsel Etkiler

Mevsimsel değişkenler hem hayvancılık ihracatına olan talebi hem de arzı etkilemektedir. Mekke'nin yıllık Hac mevsimi en önemli mevsimsel etkenlerin başında gelmektedir. Son beş yılda Somali, toplam ihracatın yaklaşık %90'ını oluşturan 20 milyondan fazla koyun ve keçi ihraç etmiştir. Somali dahil Afrika Boynuzundan gelen koyun ve keçiler, lezzetleri ve boyutları

nedeniyle pazarda önemli bir rol oynamaktadır ve Somali ürünlerini tüketiciler arasında tercih edilebilir kılmaktadır.

4. Güvenlik ve Çatışma:

İstikrarsızlık, devam eden terör eylemleri ve çatışmalar, hayvancılığı ve pazarlara erişimi aksatmaktadır. Güvenlik sorunları, otlatma alanlarına erişimi engelleyebilmekte ve ticaret yollarını etkileyebilmektedir. Ayrıca, terör örgütü tarafından ek vergi/haraç/pay alınması da sektörü olumsuz yönde etkilemektedir.

5. Altyapı ve Kurumsal Kapasite Eksikliği

Somali'deki hayvancılık sektörü, veterinerlik hizmetlerine, karantina tesislerine ve kritik ulaşım ve depolama altyapısına sınırlı erişim dahil olmak üzere yetersiz altyapıdan mustarıptır. Ulusal bir mera yönetim sisteminin olmaması, düzenlenmemiş otlatma uygulamaları ve çevresel bozulmalar, sektörün sürdürülebilirliğini daha da tehlikeye atmaktadır. Ayrıca, hayvancılık ticaret yolları boyunca su ve yem kıtlığı, özellikle kurak mevsimlerde önemli zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Su altyapısına ve yem üretimine yeterli yatırım olmaması, kıtlıkların olumsuz etkilerini daha da kötüleştirerek, nakliye sırasında hayvan ölümlerine ve limanlara vardığında pazarlanabilir ağırlıklarının azalmasına yol açmaktadır.

- Ulaşım: Elverişsiz yol altyapısı, hayvancılığı ve hayvancılık ürünlerini pazarlara taşıma yeteneğini etkilemektedir.
- Pazar Erişimi: Hayvancılık ürünlerini işleme ve satma için yetersiz tesisler, geliri ve pazar fırsatlarını sınırlamaktadır.

C) Somali'nin Hayvancılık Sektöründeki Fırsatlar

Önemli zorluklara rağmen hayvancılık sektörü, ekonomik büyümeyi teşvik edebilecek, gıda güvenliğini artırabilecek ve önemli gelir üretebilecek çok sayıda fırsat sunmaktadır. Bu fırsatlar, sektörün istihdam yaratmadaki, ihracat yoluyla gelir yaratmadaki ve gıda güvenliği ve döviz gelirlerine olan katkısından kaynaklanmaktadır.

1. İstihdam Sağlama

Hayvancılık sektörü Somali'de önemli bir istihdam kaynağıdır ve nüfusun %65'inden fazlasını doğrudan veya dolaylı olarak istihdam etmektedir. Hayvan yetiştirici ve bakıcıları ile tüccarları, kasapları, nakliyecilerin yanı sıra yem, veterinerlik hizmetleri ve ekipmanları gibi temel kaynakları sağlayan girdi tedarikçilerini kapsamaktadır. Sektörün üretkenliğini ve verimliliğini artırmak yalnızca geçim kaynaklarını desteklemekle kalmaz, aynı zamanda değer zincirinin çeşitli segmentlerinde yer alan ekonomik faaliyetleri de artırmaktadır.

2. Gelir Yaratma

Hayvancılık ticareti ve ihracatı Somali'nin gelir yaratmasına önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Özellikle Berbera, Bossaso, Mogadişu ve Kismayo gibi büyük limanlar aracılığıyla hayvancılık ticaretinin vergilendirilmesi yerel ve ulusal yönetimler için önemli gelir sağlamaktadır. Mevut limanlara ek olarak diğer eyaletlerde yeni liman inşa etme çalışmaları da devam etmektedir. Zira, yüzyıllar boyunca Zeila, Bullaxar, Berbera, Bosaso, Alula, Eyl, Hobyo, El Maan, Mogadişu, Merca, Barawe, Kismayo liman işletmeciliği ve bu limanların ticaretteki rolü tarihsel olarak her zaman önemli olmuş, Hint, Arap, Osmanlı, Mısır, Yemenli, Avrupalı ve Somalili tüccarlar bu limanlarda ticareti yürütmüşlerdir.

Somali, son beş yılda yaklaşık 22 milyon hayvan başı ihraç ederek ekonomiye 3 milyar ABD doları civarında kaynak enjekte etmiştir. 2023'te Somali'den ihraç edilen hayvanların değeri en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Hayvancılık ihracatı %92 artarak 2022'deki 558,4 milyon ABD dolarından 2023'te 1.074,4 milyon ABD dolarına çıkmıştır. Bunun başlıca nedenleri Hac için artan mevsimsel talep ve Suudi Arabistan'ın beş yıldan uzun süredir yürürlükte olan hayvancılık yasağını 2022'nin sonunda kaldırmasıdır. Değer açısından, Somali'nin hayvancılık ihracatının ilk kez bir milyar ABD dolarına ulaştığı en yüksek rekor hayvancılık ihracatıdır. Bu gelir, özellikle Somaliland ve Puntland gibi limanların hayati ekonomik merkezler olarak hizmet verdiği bölgelerde hükümet bütçesini, altyapıyı ve kamu hizmetlerini desteklemede önemli bir rol oynamaktadır.

3. Gıda Güvenliği

Somali'nin hayvancılık sektörü, özellikle nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan bakıcı ve yetiştiricileri için geçimlerini sağlamada kritik bir rol oynamaktadır. İklim değişkenliği ve piyasa kesintileri gibi zorluklara rağmen, sektörün et, süt, deri ve diğer ürünleri tedarik etmede sektör önemli rol oynamakta dış yardıma olan bağımlılığı azaltmaktadır.

4. Döviz Kazançları

Hayvancılık ihracatı, Somali için başlıca döviz kazancı kaynağıdır, özellikle Kenya, Cibuti, Orta Doğu'ya çoğunlukla canlı hayvanlar ve yan ürünleri ile yapılan ihracat gelirleriyle, Sektörü, Somali diasporasından gelen para transferlerinden sonra ikinci en büyük döviz kaynağı haline getirmektedir.

Son yıllarda, Somali hayvancılık ihracatından yaklaşık 3 milyar ABD doları kazanmıştır ve bu kazanç ta ulusal ekonomiyi istikrara kavuşturma ve uluslararası ticaret dengelerini desteklemedeki önemini vurgulamaktadır.

D) Güncel Gelişmeler

1. İyileştirilmiş Veterinerlik Hizmetleri:

- Aşılama Programları: Aşılama kapsamını iyileştirme ve hayvan hastalıklarını kontrol etme girişimleri ile hayvancılık hastalıklarını kontrol etme ve veterinerlik hizmetleri iyileştirilmektedir.
- Eğitim: Veteriner hekimleri ve hayvancılık çiftçilerini hastalık yönetimi ve hayvancılık konusunda eğitim vermek için çeşitli ulusal ve uluslararası programlar düzenlenmektedir.

2. İklim Dayanıklı Uygulamalar:

- Su Yönetimi: İklim değişikliğinin hayvancılık üzerindeki etkilerini azaltmak için yeni girişimlerde bulunmak kuraklık sırasında hayvanları desteklemek için su depolama ve yönetim sistemlerinin geliştirilmesi çalışmaları yürütülmektedir.
- Yem Çözümleri: Kuraklığa dayanıklı yem ve ek yem seçeneklerinin araştırılması yapılmaktadır.

3. Pazar Erişimi ve Altyapı:

- İyileştirilmiş Altyapı: Hayvancılık ve ticaretle ilgili altyapıyı iyileştirme yatırımları ile yolların, hayvancılık pazarlarını ve işleme tesislerinin iyileştirilmesi çabaları devam etmektedir.
- İhracat Fırsatları: İhracat pazarlarının ve katma değerli ürünlerin genişletilmesi çalışmaları yürütülmektedir.